

Osebnost in preventivno vedenje za zajezitev epidemije covid-19

Veronika Hanc, Teja Gale, Polona Kralj in Darja Kobal Grum

Koronavirus oz. SARS-CoV-2 je v letu 2020 postal zdravstvena kriza na globalni ravni. Vplivi in posledice virusa se dotikajo skoraj vsakega vidika posameznikovega življenja, zato smo v naši raziskavi preverjale odnos med različnimi osebnostnimi lastnostmi in spremenljivkami upoštevanja ukrepov za zajezitev pandemije, ki so v obdobju izvajanja naše raziskave veljali v Sloveniji. Naš cilj je bil ugotoviti, kako se velikih pet osebnostnih lastnosti in lastnosti temne triade povezujejo z upoštevanjem ukrepov. Temna triada je pojem, ki zajema socialno nezaželeno osebnostne lastnosti – makiavelizem, narcisizem in psihopatijo. Model velikih pet osebnostnih lastnosti je trenutno najpogosteje uporabljen model osebnosti v psihološki stroki in zajema pet nadrednih osebnostnih dimenzij, ki so med seboj bolj ali manj neodvisne (sprejemljivost, vestnost, ekstravertnost, nevroticizem in odprtost). V raziskavi je sodelovalo 252 udeležencev (od tega 206 žensk, en udeleženec pa se je identificiral kot »drugo«), starih med 19 in 78 let ($M = 29,3$, $SD = 11,7$). Ugotovile smo, da se je ekstravertnost statistično pomembno negativno povezovala z upoštevanjem socialnega distanciranja in omejitve gibanja. Psihopatija in narcisizem sta se pomembno negativno povezovala z upoštevanjem ukrepov, ki se nanašajo na higieno. Kot smernice za nadaljnje raziskave predlagamo, da bi bilo v prihodnje smiselno vključiti v vzorec več moških in več starejših. Zanimivo bi bilo preverjati tudi, ali na stopnjo upoštevanja ukrepov vpliva posameznikova prebolelost okužbe z virusom covid-19.

Ključne besede: covid-19, ukrepi, osebnost, temna triada, velikih pet

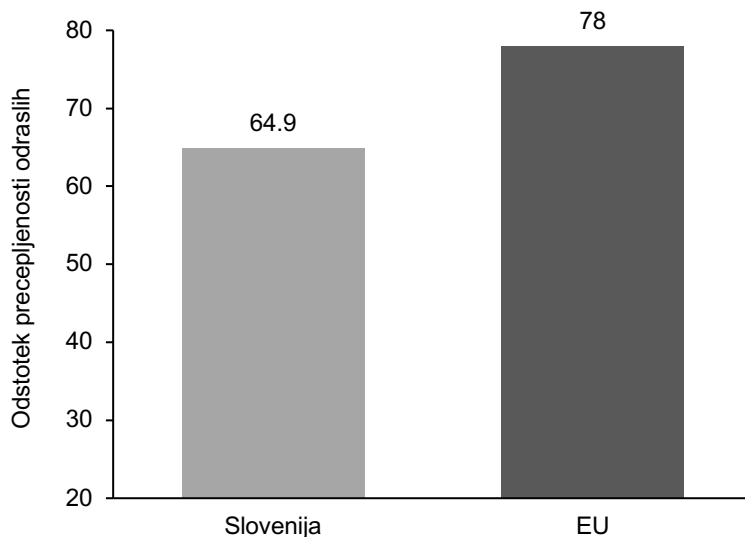
Življenje s koronavirusom

Koronavirus oz. SARS-CoV-2 je v letu 2020 postal zdravstvena kriza na globalni ravni. Vplivi in posledice virusa se dotikajo skoraj vsakega vidika posameznikovega življenja. Države po svetu so ob pojavu pandemije covid-19 uvedle različne ukrepe na podlagi predlogov stroke, v upanju, da bodo v pomoč pri obvladovanju širjenja virusa. Uradne skupine različnih držav so priporočale (ali zapovedale z zakoni) različne ukrepe, npr. splošna higienska priporočila, obvezno nošenje mask v zaprtih prostorih in/ali na prostem, ukinitvev javnega prometa, omejitev druženja na določeno število ljudi itd. Ključni dejavnik širjenja virusa je predvsem socialni stik, čemur se morda marsikateri posameznik najtežje odpove in je zato morda socialno distanciranje najmanj upoštevan, vendar kljub temu ključen ukrep. Pomembno je vedeti, kaj vpliva na to, ali se bodo ljudje držali ukrepov, da lahko boljše razumemo in napovedujemo vedenje in posledično tudi širjenje epidemije. Do vključno 12. 11. 2020 je bilo po oceni Nacionalnega inštituta za javno zdravje (NIJZ, 2020) v Sloveniji aktivno okuženih slabih 20.000 ljudi, do vključno 9. 12. 2021 pa slabih 25.000 (NIJZ, 2021f). Pri tem se moramo zavedati, da te številke podcenjujejo dejansko stanje. V nadaljevanju predstavljamo stanje v slovenskih bolnišnicah v času zbiranja podatkov za našo raziskavo. V 29 slovenskih bolnišnicah je bilo zaradi resnih akutnih okužb dihal (potrjenih na covid-19) v tednu med 8. 2. in 14. 2. 2021 sprejetih 179 bolnikov, sledil je upad sprejetih bolnikov na 150 v tednu med 22. 2. in 28. 2. 2021, v tednu med 1. 3. in 7. 3. 2021 pa se je število sprejetih bolnikov zvišalo na 226. Kljub rahlemu povečanju števila sprejetih bolnikov pa je bilo le-to, glede števila sprejetih bolnikov v sredini meseca januarja, vsaj za polovico manjše (NIJZ, 2021b).

Od oktobra 2020 pa do 26. 4. 2021 je bilo študentom onemogočeno bivanje v študentskih domovih (razen za izjeme, npr. neugodne razmere doma), februarja in marca pa je v veljavo vstopilo več ukrepov; nekatere od njih navajamo v nadaljevanju: 15. februarja se je odpravila omejitev gibanja med občinami, dovoljeno je bilo zbiranje do deset ljudi (Portal GOV.SI, 2021b), 27. 2. 2021 je začela veljati omejitev prehajanja med Obalno-kraško regijo in ostalimi regijami (Portal GOV.SI, 2021d); v državi smo dosegli oranžno fazo sproščanja ukrepov, v osnovne šole so se vrnilo vsi učenci in učenke osnovnih šol, do delnega sproščanja ukrepov je prišlo tudi na področju višjih strokovnih šol in v visokošolskih zavodih, kjer so bili zopet dovoljeni izpiti, seminarji in laboratorijske vaje za do največ 10 udeležencev (Portal GOV.SI, 2021b); znova je bilo dovoljeno

organiziranje skupinskih športnih aktivnosti v skupinah do največ 10 vadecil, ob konstantnem vzdrževanju vsaj 2-metrške razdalje (Portal GOV.SI, 2021c); v ponedeljek, 8. marca, so se v šole vrnili tudi vsi srednješolci, in sicer po modelu C (v šoli je prisotna polovica dijakov oziroma polovica oddelkov šole, polovica dijakov oziroma oddelkov pa ima pouk na daljavo) (Portal GOV.SI, 2021e).

Dne 27. 12. 2020 je bilo v Sloveniji dostopno prvo cepivo, ki pomaga pri omejevanju širjenja virusa. Cepivo je bilo najprej na voljo za oskrbovance in zaposlene v domovih za starejše občane, izpostavljene zdravstvene delavce, osebe, stare 75 let in več, ter za ranljive kronične bolnike. V marcu in aprilu 2021 se je začelo cepljenje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju ter oseb, starih nad 60 let. Spomladi 2021 smo v Slovenijo prejeli tudi druga cepiva. Kljub temu pa je vlada še vedno uvajala nekatere ukrepe, s katerimi si je prizadevala virus omejiti oz. nadzorovati njegovo širjenje. Do prvega tedna decembra 2021 je delež polno cepljenih odraslih v Sloveniji znašal 64,9 %, v EU pa nekoliko več – 78 %, kar prikazujemo na sliki 1 (ECDC, 2021; NIJZ, 2021e).

Slika 1 Odstotek polno cepljenih odraslih v Sloveniji in EU do 5. decembra 2021 (obdelava podatkov iz virov ECDC, 2021; NIJZ, 2021e)

Od 23. 9. 2021 je bilo, poleg uporabe mask in upoštevanja ukrepov, v večjem delu javnega življenja obvezno tudi izpolnjevanje pogoja PCT (preboleli, cepljeni, testirani): pogoj PCT so morali izpolnjevati vsi zaposleni in uporabniki storitev ali dejavnosti, razen nekaterih izjem (npr. primeri nujne oskrbe z osnovnimi življenjskimi izdelki in potrebščinami, zagotavljanje javnega reda in miru) (Portal GOV.SI, b.d.). Za najbolj razširjene dejavnosti (npr. šport, prevoz, gostinstvo in turizem, vzgoja in izobraževanje) je NIJZ julija 2021 (NIJZ, 2021d) objavil navodila in priporočila za izvajanje teh dejavnosti z namenom preprečevanje okužbe z virusom SARS-CoV-2. Dopolnitev Odloka o določitvi začasnih pogojev za izvajanje dejavnosti v vzgoji in izobraževanju ter visokem šolstvu je določila, da morajo pogoj PCT izpolnjevati vsi zaposleni v vzgoji in izobraževanju, razen posamezniki, ki pripeljejo ali odpeljejo otroka v vrtec, v prve tri razrede osnovne šole, v osnovno šolo s prilagojenim programom ali v zavod za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, obvezno pa je nošenje maske in upoštevanje ukrepov (Portal GOV.SI, 2021f).

Kako pa so se na te spremembe odzivali ljudje? Ima morda na posameznike z določenimi osebnostnimi značilnostmi trenutna situacija bolj negativen vpliv? Kateri intrapsihični faktorji prispevajo k upoštevanju teh ukrepov? Po mnenju nemških avtorjev (Peters idr., 2020) ima osebnost pomembno vlogo pri razumevanju in nadzorovanju širjenja koronavirusa in morebitnih drugih epi-/pandemij. Osebnostne lastnosti namreč zajemajo tiste razlike v vedenju med posamezniki, ki neposredno vplivajo na širitev koronavirusne bolezni. Vedenja, po katerih se posamezniki razlikujejo glede na svoje osebnostne značilnosti, so npr. tista vedenja, ki se povezujejo z začetnim širjenjem virusa, in tista, ki se povezujejo z upoštevanje ukrepov socialnega distanciranja, kar pa vpliva na nadaljnje širjenje virusa (Peters idr., 2020). O pomenu osebnosti poročajo tudi kanadski avtorji (Volk idr., 2020), ki pravijo, da so osebnostne lastnosti pomemben napovednik strategij soočanja s situacijo. Razumevanje povezav med osebnostnimi lastnostmi in upoštevanjem ukrepov za omejitev širjenja virusa bi bilo zelo koristno z vidika prilagajanja komunikacije o javnem zdravju z različnimi prejemniki ter tudi izboljšanja odzivnosti in sodelovalnosti javnosti v času krizne situacije.

Velikih pet in preventivno vedenje

Model velikih pet osebnostnih lastnosti je trenutno najpogosteje uporabljen model osebnosti v psihologiji. Zajema pet nadrednih osebnostnih dimenzij, ki so med seboj bolj ali manj neodvisne. To so sprejemljivost,

vestnost, ekstravertnost, čustvena stabilnost in odprtost (McRae in Costa, 2008). V času pandemije covid-19 so v različnih državah uvajali posebne ukrepe z namenom, da bi pandemijo zajezili, vendar je njihovo upoštevanje odvisno od več dejavnikov. Nekatere raziskave so preučevale tudi povezanost velikih petih osebnostnih lastnosti z upoštevanjem ukrepov, vendar rezultati raziskav niso enoznačni.

Ekstravertnost je osebnostna lastnost, ki združuje dominantnost in aktivnost. V splošnem so posamezniki z višjo izraženo ekstravertnostjo bolj družabni, pogosteje izražajo željo po druženju z drugimi ljudmi in so nagnjeni k iskanju novih doživetij (McRae in Costa, 2008). Prav zaradi visoke želje po druženju, ki je značilna za te posameznike, bi lahko predvidevali, da bo ekstravertnost negativno napovedovala upoštevanje zaščitnih ukrepov, saj ti večinoma vključujejo omejevanje socialnih stikov. Carvalho in sodelavci (2020) so opravili raziskavo o vplivu izraženosti velikih petih osebnostnih lastnosti brazilskih udeležencev na vedenje v času pandemije covid-19. Pri tem so ločili dve spremenljivki, in sicer upoštevanje priporočil v zvezi s socialnim distanciranjem in vedenje v povezavi s higieno rok. Višji dosežki ekstravertnosti so se negativno povezovali s socialnim distanciranjem, kar pomeni, da so se bolj ekstravertni posamezniki manj držali priporočil o zmanjševanju druženja med prebivalci. Podobno so odkrili tudi v japonski raziskavi (Nofal idr., 2020), v kateri raziskovalci poročajo o negativni povezanosti med ekstravertnostjo in upoštevanjem ukrepov nasploh. Nasprotno rezultate pa je pokazala druga japonska raziskava, katere avtorja sta Qian in Yahara (2020). Raziskovalca sta odkrila pozitivno povezanost vseh petih dimenzij s pogostejšim izvajanjem preventivnih dejavnosti proti covidu-19, torej tudi ekstravertnosti. Vzrok za na videz nasprotujoče si rezultate med japonskima raziskavama lahko iščemo v uporabljenih metodah. V drugi raziskavi, kjer sta avtorja odkrila pozitivno povezanost ekstravertnosti z upoštevanjem ukrepov, v svojo spremenljivko preventivnih dejavnosti nista vključila ukrepov, ki se nanašajo na zmanjševanje socialnih stikov in druženja, kar pa je glavna značilnost ekstravertnosti (McRae in Costa, 2008). Kot kažejo izsledki, so v večini raziskav odkrili negativno povezanost med visoko ekstravertnostjo in upoštevanjem ukrepov, kadar so ti vključevali priporočila o zmanjševanju socialnih stikov, v nasprotnem primeru pa so raziskave večinoma dobile nepomembne povezave (Abdelrahman, 2020; Liu idr., 2020; Schmeisser idr., 2020; Zajenkowski idr., 2020).

Za posameznike z visoko izraženo sprejemljivostjo sta značilni predvsem sodelovalnost in prijaznost, lahko bi jih tudi opisali kot takšne, ki so nagnjeni k pomoči drugim ljudem, ter kot bolj sočutne in skrbne (McRae in Costa,

2008). Raziskave, ki so preverjale upoštevanje ukrepov, večinoma niso odkrile pomembnih pozitivnih povezav s sprejemljivostjo, a tudi tu rezultati niso enotni. Zajenkowski in sodelavci (2020) so v poljski raziskavi udeležence prosili, naj svojo stopnjo sledenja omejitev, ki jih je vlada predpisala v okviru preprečitve širjenja virusa, označijo na lestvici od 1 do 100 odstotkov, pri tem pa ni bilo navedeno, točno katere ukrepe imajo v mislih. Sprejemljivost je pomembno pozitivno napovedovala upoštevanje ukrepov, avtorji pa so to pojasnili prav s sočutnostjo in skrbnostjo do drugih, saj naj bi bili posamezniki z višjo izraženo sprejemljivostjo zaradi nagnjenosti pomoči drugim bolj motivirani za sledenje priporočilom. S tem bi namreč tudi izražali svojo skrb za druge, saj bi jih varovali pred potencialno okužbo. Pozitivno povezanost med sprejemljivostjo in upoštevanjem ukrepov so ugotovili tudi v švedski raziskavi (Schmeisser idr., 2020), kjer so v ukrepe poleg socialnega distanciranja vključili tudi izogibanje potovanj, vzdrževanje razdalje in higieno rok. Zanimivo je, da je raziskava v Katarju (Abdelrahman, 2020) pokazala nasprotno rezultate, saj je avtor ugotovil negativno povezanost med sprejemljivostjo in socialnim distanciranjem. Rezultat je podobno pojasnjeval s sočutnostjo in skrbjo za sočloveka – posamezniki z višje izraženo sprejemljivostjo naj bi namreč zaradi udeležbe v prostovoljnih dejavnostih in pomoči drugim težje spoštovali načela socialnega distanciranja. Kljub nekoliko nasprotujočim si rezultatom zgornjih raziskav pa v splošnem večina raziskovalcev (Carvalho idr., 2020; Liu idr., 2020; Nofal idr., 2020; Qian in Yahara, 2020) ni ugotovila pomembnih povezav med upoštevanjem ukrepov in sprejemljivostjo.

Kako pa je z vestnostjo? Posamezniki z visoko izraženo vestnostjo so predvsem natančni in vztrajni, bolj premišljeni in v splošnem bolj nagnjeni k upoštevanju pravil (McRae in Costa, 2008). V že prej omenjeni brazilski raziskavi so Carvalho in sodelavci (2020) odkrili pozitivno povezanost vestnosti s socialnim distanciranjem in pogostejšim umivanjem rok. Abdelrahman (2020) je v raziskavi, izvedeni na prebivalcih Katarja, prav tako odkril pozitivno povezavo med vestnostjo in socialnim distanciranjem. Liu s sodelavci (2020) je na kanadskem vzorcu prišel do ugotovitve, da se je vestnost pozitivno povezovala z upoštevanjem ukrepov nasploh. Do enakih zaključkov so prišli tudi v japonskih raziskavah (Nofal idr., 2020; Qian in Yahara, 2020). V večini raziskav so torej odkrili pozitivno povezanost med vestnostjo in upoštevanjem ukrepov, kar bi lahko pojasnili s tem, da so ti posamezniki bolj nagnjeni k upoštevanju pravil nasploh, pri izvajanju ukrepov pa so lahko tudi bolj natančni. Kljub temu so v nekaj raziskavah v sklopu rezultatov vestnosti dobili tudi nepomembne povezave z upoštevanjem ukrepov (Schmeisser idr., 2020; Zajenkowski idr., 2020).

Za čustveno stabilne posameznike je značilno, da so dobri pri kontroli svojih čustev in impulzov, so manj občutljivi v primerjavi z manj čustveno stabilnimi posamezniki in so v splošnem bolj odporni na stres (McRae in Costa, 2008). V večini raziskav, v katerih so se ukvarjali z upoštevanjem ukrepov, niso odkrili pomembnih povezav s čustveno stabilnostjo (Carvalho idr., 2020; Liu idr., 2020; Nofal idr., 2020; Zajenkowski idr., 2020), pri dveh pa smo našle drugačne rezultate. Abdelrahman (2020) je odkril, da so posamezniki z nižjo čustveno stabilnostjo bolj upoštevali ukrepe socialnega distanciranja. To bi lahko pojasnili s tem, da posamezniki, ki so zaradi nižje čustvene stabilnosti bolj nagnjeni k občutjem strahu, bolj upoštevacjo ukrepe, da bi se tako počutili bolj varne. Do enakega zaključka sta prišla tudi japonska raziskovalca Qian in Yahara (2020). V švedski raziskavi (Schmeisser idr., 2020) pa so dobili nekoliko drugačne rezultate, in sicer so posamezniki z nižjo čustveno stabilnostjo v manjši meri zaupali njihovi agenciji za javno zdravje (kar so merili kot mediatorsko spremenljivko), zaradi česar so potem tudi v manjši meri upoštevali priporočene ukrepe.

Odprtost je zadnja lastnost od velikih petih osebnostnih lastnosti, označuje pa predvsem posameznikovo odprtost za izkušnje in odprtost za kulturo. Visoko izražena odprtost se kaže v radovednosti, raznolikih interesih, ustvarjalnosti in odprtosti za nove izkušnje ter zanimanju za druge kulture (McRae in Costa, 2008). Pomembno povezavo med izraženostjo te lastnosti in upoštevanjem ukrepov so ugotovili v redkih raziskavah. Ena je npr. japonska raziskava avtorjev Qian in Yahara (2020), kjer so odkrili pozitivne povezave z vsemi petimi lastnostmi in izvajanjem preventivnih dejavnosti, ter v švedski raziskavi (Schmeisser idr., 2020). Avtorji slednje so, podobno kot pri čustveni stabilnosti, ugotovili, da se odprtost negativno povezuje z upoštevanjem ukrepov, ko so upoštevali tudi zaupanje v agencijo za javno zdravje kot mediatorsko spremenljivko. V večini raziskav (Abdelrahman, 2020; Carvalho idr., 2020; Liu idr., 2020; Nofal idr., 2020; Zajenkowski idr., 2020) niso odkrili pomembnih povezav med odprtostjo in spoštovanjem ukrepov za zajezitev pandemije.

Temna triada in odvrčanje od preventivnega vedenja

Pandemija covid-19 je ustvarila edinstveno situacijo za izražanje tako pro-socialnega kot tudi antisocialnega vedenja, saj sta izolacija in asocialnost nenadoma postali altruistični in socialno zaželeni vedenji. Z antisocialnim, delinkventnim in neprilagojenim vedenjem se visoko povezujejo lastnosti

temne triade (Muris idr., 2017), zato smo se v svoji raziskavi osredotočile tudi na povezavo med le-temi in preventivnim vedenjem v času pandemije. Pri temni triadi gre za konfiguracijo socialno nezaželenih osebnostnih lastnosti – makiavelizma, narcisizma in psihopatije. Makiavelizem se nanaša na hladne, manipulativne posameznike, ki so nagnjeni k izkoriščanju ali zanemarjanju drugih za doseganje lastnih ciljev. Za narcisizem so značilni grandioznost, občutek upravičenosti, dominantnost ter izražanje agresivnega vedenja za ohranjanje svoje samopodobe. Psihopatija pa vključuje visoko impulzivnost in iskanje vznemirjenja, ki ju spremljata nizka anksioznost in nizka empatija (Paulhus in Williams, 2002). Rezultati raziskave Muska in D. Kobal Grum (2021) kažejo tudi na pomembne povezave med lastnostmi temne triade in vrednotno usmerjenostjo posameznikov, in sicer se lastnosti temne triade negativno povezujejo s prosocialno vrednotno usmerjenostjo (demokratičnimi, socialnimi in tradicionalnimi vrednotami), pozitivno pa s statusnimi (na posameznika usmerjenimi) vrednotami. Poleg tega lastnosti temne triade povzročajo nagnjenost k večji impulzivnosti (Crysel idr., 2013) in tveganemu vedenju (Vollrath idr., 1999), ki lahko negativno vpliva na zdravje (Malesza in Ostaszewski, 2016).

Narcisistični posamezniki so nagnjeni k oblikovanju lažne iluzije o nadzoru, izražajo pretirano optimistično nagnjenost pri odločanju in podcenjujejo potencialne možnosti za izgubo, vsi ti dejavniki pa prispevajo k bolj tveganemu vedenju (Campbell idr., 2004; Crysel idr., 2013; Lakey idr., 2008). Čeprav so dokazi glede odnosa med makiavelizmom in tveganim vedenjem manj neposredni (Crysel idr., 2013; Jones in Paulhus, 2011), so posamezniki z višje izraženim makiavelizmom znani po prilagajanju na zahteve dane situacije in nato hitremu spreminjanju svoje taktike za doseganje lastne koristi (Jones in Paulhus, 2009). Posamezniki z visoko izraženo psihopatijo tvegajo v drugačnih kontekstih kot posamezniki z visoko izraženim narcisizmom in se razlikujejo tudi v motivih in čustvih, ki spremljajo njihovo tveganje: tveganje posameznikov z visoko izraženim narcisizmom se namreč bolj povezuje z njihovim zanašanjem na nagrade in iskanjem novosti, tveganje posameznikov z visoko izraženo psihopatijo pa se bolj povezuje z njihovo slabo kontrolo impulzov ter pomanjkanjem obžalovanja in empatije za druge (Jones in Paulhus, 2011). Glede na negativno povezavo med lastnostmi temne triade ter empatijo in vedenji za zaščito zdravja bi lahko posamezniki z visoko izraženostjo teh lastnosti podcenjevali tveganja, ki so povezana s covidom-19, in bili manj zaskrbljeni, kako pandemija vpliva na druge. Zato bi bile lahko lastnosti temne triade negativno povezane s socialnim distanciranjem.

O povezavah med lastnostmi temne triade in vedenjem v času pandemije covid-19 je bilo izvedenih več raziskav. Rezultati raziskave Tribertija in sodelavcev (2020) so pokazali, da se je vsaka od lastnosti temne triade pomembno negativno povezovala z »zdravimi« vedenji v času karantene, ki so bila vključena v navodila italijanskega ministrstva za zdravje, z največ »zdravimi« vedenji pa se je pomembno negativno povezoval makiavelizem, in sicer z rednim umivanjem rok (ta povezava je bila statistično značilna tudi za psihopatijo), prizadevanjem za izogibanje drugim, izogibanjem ljudi z akutnimi okužbami dihal, zmanjševanjem socialnih interakcij ter dotikanjem nosu, ust in oči z rokami. Raziskovalci so zaključili, da ima predvsem makiavelizem pomembno vlogo v izogibanju zdravstvenim priporočilom, kar se prilega opisu posameznikov z visoko izraženim makiavelizmom kot nagnjenih k osredotočanju le na lastne osebne cilje in aktivnosti. Posamezniki z visoko izraženim makiavelizmom v času karantene niso bili nagnjeni k preoblikovanju svojih socialnih odnosov, razlog za to pa bi bil lahko v zanašanju na manipuliranje z drugimi ljudmi za doseganje lastnih koristi.

Več raziskav se je poleg preučevanja zunanjih (vedenjskih) odzivov osredotočilo tudi na preučevanje notranjih (čustveno-kognitivnih in afektivnih) odzivov na pandemijo covid-19 in zmožnosti temne triade za napovedovanje le-teh. Rezultati tovrstnih raziskav so bili nekoliko bolj neenotni. Tako narcisizem kot makiavelizem sta v raziskavi Hardina in sodelavcev (2021) napovedala negativne čustvene odzive na pandemijo in zaznave nestabilnosti. Ti rezultati kažejo na to, da je pandemija lahko posebej ogrožajoča za posameznike z visoko izraženim makiavelizmom in posameznike z visoko izraženim narcisizmom, ker jo zaznavajo kot grožnjo stabilnosti svojega socialnega okolja – posamezniki z visoko izraženim makiavelizmom namreč dosegajo svoje cilje prav z manipuliranjem predvidljivega socialnega sistema (Jones, 2016), posamezniki z visoko izraženim narcisizmom pa se na socialno okolje zanašajo zaradi iskanja potrditve drugih, kar ohranja njihovo samopodobo o grandioznosti (Morf in Rhodewalt, 2001). V raziskavi Zajenkovskega in sodelavcev (2020) se je izkazalo, da posamezniki z višje izraženimi lastnostmi temne triade manj verjetno upoštevajo omejitvene ukrepe, vse lastnosti temne triade pa so bile pozitivno povezane z visoko pozitivnim dojetjem epidemije; to pomeni, da lahko posamezniki z višje izraženimi lastnostmi temne triade pandemijo zaznavajo kot manj tvegano in interpretirajo omejitve kot neustrezne, zato pa jih tudi ne jemljejo resno. Tudi v raziskavi Nowaka in sodelavcev (2020) so manjše vključevanje v preventivno vedenje pri posameznikih z višje izraženimi lastnostmi temne triade lahko delno razložila njihova zdravstvena prepričanja o koronavirusu,

še posebej večja zaskrbljenost glede negativnih vidikov načinov preprečevanja širjenja virusa in manjše upoštevanje koristi oz. učinkovitosti ukrepov.

Nekateri raziskovalci (Carvalho in Machado, 2020; Doerfler idr., 2021; Hardin idr., 2021) so se v svojih raziskavah opirali na teoretična izhodišča, ki posebej izpostavljajo psihopatijo. Med lastnostmi temne triade bi morala biti psihopatija posebej povezana s sprejemanjem tveganih odločitev, saj posamezniki z visoko izraženo psihopatijo niso zmožni učinkovite regulacije svojih impulzov in so zato nagnjeni k nepotrebnemu tveganju za pridobivanje minimalne koristi (Hare in Neumann, 2008; Jones in Paulhus, 2011). Doerfler in sodelavci (2021) so ugotovili, da je bila med lastnostmi temne triade le psihopatija pomemben napovednik bolj tvegane odločanja (posamezniki z višje izraženo psihopatijo so izražali več tvegane vedenja in zato manj upoštevanja priporočenih ukrepov). Carvalho in G. Machado (2020) sta ugotovila, da so k manjšemu upoštevanju ukrepov za omejevanje širjenja virusa bolj nagnjeni posamezniki z višje izraženimi značilnostmi psihopatije in nižjo empatijo. V raziskavi Hardina in sodelavcev (2021) psihopatija sicer ni bila pomemben napovednik strahu ali nestabilnosti zaradi covid-19, je pa kot odziv na pandemijo negativno napovedala pozitivni afekt. Do manj pozitivnega afekta bi lahko pri posameznikih z visoko izraženo psihopatijo prišlo, ker imajo zaradi omejitev za preprečevanje širjenja virusa v javnem življenju manj priložnosti za sledenje svojim impulzivnim nagnjenjem.

Se ekstravertnost in dimenzije temne triade višje povezujejo z neupoštevanjem ukrepov za omejitev širjenja virusa?

Cilj naše raziskave je preučiti odnos med različnimi osebnostnimi lastnostmi in spremenljivkami upoštevanja ukrepov za zaježitev pandemije, ki so v obdobju izvajanja naše raziskave veljale v Sloveniji. Naš cilj je torej ugotoviti, kako se velikih pet osebnostnih lastnosti in dimenzije temne triade povezujejo z upoštevanjem ukrepov. Na podlagi izsledkov raziskav, ki smo jih predstavile v uvodu, smo oblikovale tri hipoteze, in sicer dve, ki se nanašata na dve od velikih petih osebnostnih lastnosti, in eno hipotezo, ki se nanaša na lastnosti temne triade. Ostalih treh lastnosti od velikih petih (odprtost, čustvena stabilnost in sprejemljivost) nismo vključile v svoje hipoteze. Rezultati večine raziskav namreč niso pokazali pomembnih povezav med omenjenimi lastnostmi in preventivnim vedenjem; kjer pa so raziskovalci odkrili pomembne povezave, so bili rezultati nekonsistentni (prevladovala niso niti pozitivne niti negativne povezanosti). Na podlagi

ugotovitev predhodnih raziskav smo torej postavile tri hipoteze, ki jih navajamo v nadaljevanju.

Hipoteza 1. Med ekstravertnostjo in socialnim distanciranjem obstaja pomembna negativna povezanost.

Hipoteza 2. Med vestnostjo in vsemi aspekti preventivnega vedenja obstaja pomembna pozitivna povezanost.

Hipoteza 3. Med makiavelizmom, narcisizmom in psihopatijo obstajajo pomembne negativne povezanosti s preventivnim vedenjem.

Metoda

Udeleženci

V raziskavi je sodelovalo 252 udeležencev, od tega je bilo 206 žensk, en udeleženec pa se je identificiral kot »drugo«. Povprečna starost udeležencev je bila 29,3 leta ($SD = 11,7$), pri čemer je bil najmlajši udeleženec star 19 in najstarejši 78 let. Največ udeležencev je bilo študentov (58,2 %) in zaposlenih (34,3 %), majhen delež je bil tudi brezposelnih (3,6 %) in upokojencev (2,4 %), najmanj pa je bilo v vzorec zajetih dijakov in posameznikov na čakanju (skupaj 1,6 %). Največ udeležencev je označilo, da prihajajo iz Osrednjeslovenske (29,5 %) in Primorsko-notranjske regije (23,9 %). Nekoliko višji je bil še delež posameznikov iz Jugovzhodne regije (13,1 %), sledijo posamezniki iz Goriške (8,8 %), Gorenjske (8,4 %), Obalno-kraške (4,8 %), Savinjske (4 %), Posavske (2,8 %) ter Pomurske, Zasavske, Koroške in Podravske regije (skupaj 4,8 %).

Pripomočki

V raziskovalni nalogi smo uporabile osebnostni vprašalnik TIPI (Ten Item Personality Inventory; Gosling idr., 2003) in vprašalnik Umazanih ducat (Dark Triad Dirty Dozen; Jonason in Webster, 2010). V namene raziskovalne naloge smo sestavile tudi lestvico za preverjanje upoštevanja ukrepov za preprečevanje širjenja okužbe s SARS-cov-2 (lestvica upoštevanja ukrepov – LUU).

Osebnostni vprašalnik TIPI

Vprašalnik vsebuje 10 postavk, ki merijo osebnost po modelu Velikih pet osebnostnih lastnosti. Vprašalnik meri pet faktorjev osebnosti: ekstravertnost, sprejemljivost, odprtost za izkušnje, čustveno stabilnost in vestnost

(Gosling idr., 2003). Za razliko od mer nevroticizma pri TIPI višji dosežek na poddimenziji čustvena stabilnost nakazuje na višjo čustveno stabilnost (Ehrhart idr., 2009). Po mnenju avtorjev (Gosling idr., 2003) je vprašalnik primeren predvsem takrat, kadar različni (raziskovalni) pogoji zahtevajo uporabo časovno ekonomičnih instrumentov. Merjenju posamezne dimenzije sta namenjeni dve postavki. Vsaka postavka vsebuje dva opisnika, ločena z vejico. Posameznik s pomočjo 7-stopenjske lestvice (1 = sploh se ne strinjam, 7 = popolnoma se strinjam) označi stopnjo strinjanja z vsako postavko. Primer postavke, ki meri dimenzijo ekstravertnost: [*Nase gledam kot na nekoga, ki je*] *ekstraverten, navdušen* (Gosling idr., 2003).

Gosling in sodelavci (2003) so v svoji raziskavi preverjali konvergentno veljavnost z *vprašalnikom velikih pet BFI* (*Big Five Inventory*: John in Srivastava, 1999 v Gosling idr., 2003), test-retest zanesljivost (ponovno reševanje vprašalnika po 6 tednih) in vzorce korelacij z drugimi zunanjimi merami (npr. *Beckov vprašalnik depresivnosti* (BDI: Beck, 1972, v Gosling idr., 2003), mere zdravja, političnih vrednot ipd.). V raziskavo so vključili 1813 (od tega 633 moških) študentov, od tega jih je 180 (od tega 52 moških) ponovno reševalo baterijo testov čez šest tednov. Psihometrične lastnosti vprašalnika so preverjali tudi Ehrhart in sodelavci (2009). V vzorec so zajeli 920 študentov (od tega 425 žensk) v ZDA s povprečno starostjo 21,8 leta ($SD = 3,2$). Konstruktno veljavnost so preverjali s pomočjo vprašalnika s 50 postavkami, ki predstavljajo markerje velikih pet osebnostnih lastnosti – IPIP (Goldberg, 1992). Storme in sodelavci (2016) so preverjali psihometrične lastnosti francoske priredbe vprašalnika, in sicer na vzorcu 1554 študentov in odraslih iz splošne populacije (od tega 59,3 % žensk), starih med 16 in 88 let ($M = 28,55$, $SD = 11,98$).

Gosling in sodelavci (2003) poročajo, da je nekoliko nižja notranja zanesljivost ($\alpha = 0,68$ za ekstravertnost, $\alpha = 0,40$ za sprejemljivost, $\alpha = 0,50$ za vestnost, $\alpha = 0,73$ za čustveno stabilnost in $\alpha = 0,45$ za odprtost za izkušnje) posledica majhnega števila postavk, ki merijo isti faktor (zgolj dve postavki). Do podobnih rezultatov so prišli tudi Ehrhart in sodelavci (2009) ter avtorji francoske priredbe vprašalnika (Storme idr., 2016). E. Novak (2010) poroča o zadovoljivi test-retest zanesljivosti ($r = 0,72$), dobljeni na slovenskem vzorcu. Na našem vzorcu so se koeficienti notranje zanesljivosti izkazali kot manj ustrezni, saj je α za celoten vprašalnik znašal 0,61, za ekstravertnost 0,58, za sprejemljivost 0,2, za vestnost 0,42, za čustveno stabilnost 0,44 in za odprtost 0,22. Gosling in sodelavci (2003) so se zaradi nižjih vrednosti notranje zanesljivosti v večji meri osredotočili na vsebinsko veljavnost, ki je v tem primeru večja od zanesljivosti. Pri

preverjanju konstruktne veljavnosti so vse dimenzije pri TIPI pozitivno korelirale s pripadajočimi dimenzijami pri BFI, kar kaže na konvergentno veljavnost, na divergentno veljavnost pa kažejo nizke korelacije s preostalinimi dimenzijami. Na konvergentno veljavnost kažejo tudi visoke pozitivne korelacije med rezultati pri TIPI in NEO-PI-R (Costa in McCrae, 1992, v Gosling idr., 2003) (med 0,56 in 0,68). V francoski raziskavi so avtorji (Storme idr., 2016) pri preverjanju konvergentne veljavnosti dobili nekoliko nižje korelacije kot Gosling in sodelavci (2003) na dimenzijah vestnosti, čustvene stabilnosti in sprejemljivosti ter primerljive pri dimenzijah ekstravertnosti in odprtosti. Ehrhart in sodelavci (2009) so pri preverjanju konvergentne veljavnosti dobili korelacije med 0,48 (odprtost/intelekt) in 1,00 (ekstravertnost). Kar štiri od petih korelacij so bile višje od 0,96, kar je po mnenju avtorjev posledica uporabljene metode, nižjo korelacijo pri odprtosti/intelektu pa avtorji razlagajo kot posledico razlik med interpretacijami poddimenzij med uporabljenima merama (TIPI in IPIP). Zanesljivost so avtorji (Gosling idr., 2003; Storme idr., 2016) preverjali po metodi test-retest, pri čemer so korelirali rezultate, dobljene na prvotnem testiranju, z rezultati na testiranju po treh in šestih tednih v francoski raziskavi (Storme idr., 2016) ter po šestih tednih v ameriški (Gosling idr., 2003). Dobljene test-retest korelacije so bile zadovoljive pri obeh raziskavah, pri francoski (Storme idr., 2016) so bile korelacije višje po šestih ($0,68 < r < 0,82$) kot po treh tednih ($0,58 < r < 0,78$) ($r = 0,72$ pri ameriški raziskavi (Gosling idr., 2003)). Rezultati naj bi tako bili stabilni v času (Storme idr., 2016). Gosling in sodelavci (2003) so prav tako preverjali vzorce korelacij z drugimi zunanji merami. Ugotovili so, da so korelacije med TIPI in drugimi zunanji merami ter med BFI in temi istimi zunanji merami zelo podobne. V času pisanja tega prispevka je bilo ugotavljanje veljavnosti vprašalnika na našem vzorcu še v teku.

Vprašalnik Umazanih ducat (Dark Triad Dirty Dozen)

Vprašalnik vsebuje 12 postavk, ki merijo stopnjo psihopatije, makiavelizma in narcisizma. Merjenju posameznega konstrukta so namenjene po štiri postavke. Posameznik s pomočjo 7-stopenjske lestvice (1 = sploh se ne strinjam, 7 = popolnoma se strinjam) označi stopnjo strinjanja z vsako postavko. Primer postavke, ki meri makiavelizem: *Nagnjen sem k izkoriščanju drugih, da bi dosegel svoje* (Jonason in Webster, 2010).

Merske karakteristike vprašalnika sta avtorja (Jonason in Webster, 2010) v študiji 1 preverjala na vzorcu 273 (od tega 90 moških) študentov psihologije ($M = 20,08$, $SD = 3,79$), starih med 18 in 47 let. Za preverjanje faktorске

strukture sta avtorja izvedla analizo glavnih komponent. Iz vsake uporabljene mere (*vprašalnik narcisizma NPI* s 40 postavkami (Raskin in Terry, 1988, v Jonason in Webster, 2010), samoocenjevalna lestvica psihopatije (*31-item self-report Psychopathy Scale -III*) (Paulhus, Hemphill in Hare, v tisku, v Jonason in Webster, 2010) in mera *Mach IV* za preverjanje makiavelizma (20 postavk) (Christie in Geis, 1970, v Jonason in Webster, 2010)) sta izbrala štiri postavke z največjimi utežmi, ki sestavljajo *vprašalnik Umazanih ducat*. Nato sta z analizo glavnih komponent preverila faktorsko strukturo. Dobila sta tri pričakovane faktorje: makiavelizem, psihopatija, narcisizem. Do podobnih zaključkov sta avtorja prišla tudi v študiji 2, in sicer na vzorcu 246 (od tega 101 moških) študentov psihologije ($M = 20,69$, $SD = 3,76$).

Koeficient notranje zanesljivosti (Cronbachov α) je v študiji 1 za celoten vprašalnik znašal 0,83, kar pomeni, da je notranja zanesljivost za celoten vprašalnik dobra (Jonason in Webster, 2010). Do dobre notranje zanesljivosti so prišli tudi L. Maneiro in sodelavci (2019), ki so preverjali merske karakteristike španske priredbe vprašalnika na vzorcu 326 mladih odraslih, starih med 18 in 34 let ($M = 20,55$, $SD = 1,89$), ter avtorji C. Savard idr. (2017), ki so preverjali merske karakteristike francosko-kanadske priredbe vprašalnika na vzorcu 394 študentov (od tega 319 žensk), starih med 18 in 67 let ($M = 26,75$, $SD = 7,83$). Jonason in Webster (2010) poročata, da je notranja zanesljivost dimenzij makiavelizem ($\alpha = 0,72$) in narcisizem ($\alpha = 0,79$) zadovoljiva, medtem ko je za dimenzijo psihopatija ($\alpha = 0,63$) vprašljiva, saj je nižja od vrednosti $\alpha = 0,70$. Do podobnih rezultatov so prišli tudi L. Maneiro in sodelavci (2019), ki poročajo, da je bila notranja zanesljivost najmanjša pri dimenziji psihopatija. Po mnenju avtorjev (Jonason in Webster, 2010) je notranja zanesljivost dimenzije psihopatija kljub temu sprejemljiva, saj zajema malo postavk (zgolj štiri), k nižjemu koeficientu α pa prispeva tudi oblika postavk, saj postavka ponekod vsebuje več kot en ocenjevani element (primer postavke: *Nagnjen sem k neusmiljenosti ali neobčutljivosti*). Na slovenskem vzorcu sta zanesljivost vprašalnika v svoji raziskavi preverila tudi Musek in D. Kobal Grum (2021), kjer se je koeficient notranje zanesljivosti celotnega vprašalnika izkazal kot zadovoljiv ($\alpha = 0,82$). Cronbachov α je za lestvico narcisizma znašal 0,83, za psihopatijo 0,80 in za makiavelizem 0,78. Podobne rezultate smo dobile tudi me, saj je bil koeficient notranje zanesljivosti celotnega vprašalnika dober ($\alpha = 0,87$), prav tako pa je bila vrednost koeficienta zadovoljiva tudi pri lestvicah makiavelizma ($\alpha = 0,84$) in narcisizma ($\alpha = 0,87$). Nekoliko slabši koeficient α je imela lestvica psihopatije ($\alpha = 0,62$), kar se sklada tudi z rezultati, ki sta jih v svoji raziskavi dobila Jonason in Webster (2010). Boljša mera kot Cronbachov α naj bi bila po mnenju avtorjev (Jonason in Webster, 2010) mera

test-retest zanesljivosti. To sta avtorja preverjala v študiji 3 na vzorcu 96 (od tega 36 moških) študentov evolucijske psihologije in članov raziskovalnih skupin ($M = 20,44$, $SD = 1,43$). Avtorja sta uporabila različne izračune zanesljivosti, pri vseh pa se je test-retest zanesljivost izkazala kot odlična (vrednosti se gibljejo med 0,89 in 0,97 za celoten vprašalnik). Za posamezne dimenzije se vrednosti test-retest zanesljivosti gibljejo med 0,67 in 0,92, odvisno od uporabljenega načina izračuna. Do sprejemljive vrednosti test-retest zanesljivosti so prišli tudi avtorji španske priredbe vprašalnika (Maneiro idr., 2019).

Pri preverjanju konstruktne veljavnosti v študiji 1 (Jonason in Webster, 2010) so dosežki na dimenziji makiavelizem sicer najvišje pozitivno korelirali s samoocenjevalno lestvico psihopatije, najmanjša korelacija pa je bila ravno z mero makiavelizma Mach IV, kar kaže na vprašljivo konvergentno veljavnost. Dimenziji psihopatija in narcisizem sta najvišje pozitivno korelirali s pripadajočima vprašalnikoma, kar kaže na zadovoljivo konvergentno in diskriminativno veljavnost. Avtorja sta zaključila, da njihuni rezultati zadovoljivo podpirajo pričakovane vzorce konvergentne in diskriminativne veljavnosti. Rezultati na vprašalniku Umazanih ducat so v študiji 1 in 2 negativno korelirali z rezultati na dimenziji nevroticizem, sprejemljivost in vestnost ter pozitivno z rezultati na dimenziji odprtost pri vprašalniku TIPI. V študiji 3 avtorja nista dobila statistično pomembnih korelacij med dosežki na vprašalniku Umazanih ducat in na lestvicah samopodobe, kar kaže na dobro diskriminativno veljavnost. Obratno pa se je izkazalo pri vprašalniku agresivnosti, saj je bila korelacija med dosežki 0,51, kar nakazuje na dobro konvergentno veljavnost. O dobri konvergentni in diskriminativni veljavnosti poročajo tudi C. Savard in sodelavci (2017).

Različni avtorji so preverjali tudi razlike med spoloma, pri čemer so ugotovili, da moški načeloma dosegajo statistično pomembno višje rezultate tako na posameznih dimenzijah kot tudi pri skupnem dosežku (Jonason in Webster, 2010; Maneiro idr., 2019). C. Savard idr. (2017) v svoji raziskavi niso zaznali razlik med spoloma pri dimenziji narcisizem.

Vprašalnik Umazanih ducat ima zadovoljive merske karakteristike, zanj sta značilni tudi zadovoljiva konvergentna in diskriminativna veljavnost (Jonason in Webster, 2010), o dobri konstruktni veljavnosti poročajo tudi avtorji priredb vprašalnika (npr. Maneiro idr., 2019; Savard idr., 2017). Avtorja (Jonason in Webster, 2010) sta zaključila, da skrajšana oblika vprašalnikov za preverjanje makiavelizma, psihopatije in narcisizma predstavlja izboljšano in učinkovitejšo mero za preverjanje potez temne triade. V času pisanja tega prispevka je bilo ugotavljanje veljavnosti vprašalnika na našem vzorcu še v teku.

Lestvica upoštevanja ukrepov (LUU)

Lestvico upoštevanja ukrepov (LUU) za preprečevanje širjenja okužbe s SARS-CoV-2, ki jo navajamo v tabeli 1, smo sestavile za namene naše raziskovalne naloge. Sestavile smo jo z upoštevanjem priporočil (NIJZ, 2021c) in ukrepov, ki so bili v veljavi februarja 2021 (COVID-19 sledilnik, 2021). Lestvica se osredotoča na tri večja področja ukrepov in priporočil, in sicer 1) *nošenje maske*, 2) *socialno distanciranje in omejitve gibanja* ter 3) *higiena*. Posameznik s pomočjo 5-stopenjske lestvice (1 = nikoli, 5 = vedno) pri vsaki od 12 postavk označi stopnjo pogostosti vedenja v skladu z opisanimi ukrepi v zadnjih dveh tednih. Primer postavke: *V javnih zaprtih prostorih sem vzdrževal/-a 2 metra razdalje*. Na našem vzorcu smo preverile notranjo zanesljivost vprašalnika, ki se je izkazala kot zelo dobra ($\alpha = 0,91$), zanimala pa nas je tudi notranja zanesljivost vseh treh podlestvic. Podlestvica socialnega distanciranja in omejitve gibanja je imela najvišji Cronbachov koeficient od vseh treh lestvic ($\alpha = 0,84$), druga je bila podlestvica higiene ($\alpha = 0,77$), najnižjo notranjo zanesljivost pa je imela podlestvica nošenja maske ($\alpha = 0,69$).

Tabela 1 Postavke lestvice upoštevanja ukrepov (LUU)

1.	Masko sem nosil/-a v javnih zaprtih prostorih.
2.	Upošteval/-a sem ukrepe o omejitvi zbiranja do 10 oseb.
3.	Držal/-a sem se priporočil za pravilno umivanje rok.
4.	Masko sem nosil/-a na odprtem ali v naravi, če ni bilo mogoče vzdrževati najmanj 2 metra razdalje.
5.	V javnih zaprtih prostorih sem vzdrževal/-a 2 metra razdalje.
6.	Uporabljal/-a sem razkužilo pred vstopom v trgovino ali druge javne stavbe.
7.	Masko sem v zaprtih prostorih nosil/-a tako, da sem imel/-a pokrit nos, usta in brado.
8.	Upošteval/-a sem priporočila glede zmanjševanja števila stikov v živo.
9.	Držal/-a sem se priporočil o pravilnem kašljanju oz. kihanju v rokav ali robček.
10.	Med nošenjem maske se je nisem dotikal/-a.
11.	Upošteval/-a sem prepoved gibanja med 21. in 6. uro, razen če je šlo za dovoljene izjeme (npr. odhod na delovno mesto).
12.	Upošteval/-a sem priporočila o nedotikanju obraza, oči, nosu in ust z nečistimi rokami.

Postopek zbiranja podatkov

Podatke smo zbirale med 26. 2. in 10. 3. 2021 s pomočjo Google obrazca. Povezavo do vprašalnika smo delile na svojih osebnih Facebook in Instagram profilih ter v nekaterih drugih študentskih Facebook skupinah (npr. Facebook stran študentskih domov, različnih letnikov študentov psihologije ...). Udeleženci so za sodelovanje v raziskavi podali informirano soglasje v skladu s Helsinško deklaracijo (WMA, 2013). V uvodnem nagovoru smo vse polnoletne posameznike vljudno povabile k izpolnjevanju vprašalnika. Izpostavile smo, da bodo podatki popolnoma anonimni in uporabljeni zgolj v študijske namene. V nadaljevanju so udeleženci zapisali svojo starost (v letih, zaokroženo navzgor) in označili regijo, iz katere prihajajo, ter svoj trenutni zaposlitveni status (dijak/-inja, študent/-ka, brezposeln/-a, zaposlen/-a, upokojenec/-ka, na čakanju).

Postopek statistične obdelave

Podatke smo obdelale s pomočjo R-programa (R-Studio). Najprej smo naredile splošni pregled podatkov, in sicer z računanjem opisnih statistik in mer razpršenosti. Nato smo izračunale korelacije z uporabo Pearsonovega koeficienta korelacije. Preverile smo povezanost rezultatov posameznih poddimenzij pri TIPI (Gosling idr., 2003) z rezultati na posameznih podlestvicah pri LUU. Izračunale smo tudi korelacije med rezultati na posameznih poddimenzijah *vprašalnika Umazanih ducat* (Jonason in Webster, 2010) in rezultati na posameznih podlestvicah LUU.

Rezultati in razprava

Splošni pregled podatkov smo opravile z računanjem opisnih statistik in mer razpršenosti, ki so predstavljene v tabeli 2.

Tabela 2 Prikaz opisnih statistik in mer razpršenosti za podlestvice vprašalnika TIPI, vprašalnika Umazanih ducat ter za podlestvice in skupni dosežek lestvice za upoštevanje ukrepov (LUU)

	M	SD	Mdn	As	Spl
Vprašalnik TIPI					
Ekstravertnost	8,25	2,87	8,00	-0,06	-0,78
Sprejemljivost	10,33	2,23	10,00	-0,25	-0,52
Vestnost	10,93	2,31	11,00	-0,72	0,42
Čustvena stabilnost	7,94	2,64	8,00	0,02	-0,26
Odprtost	10,39	2,23	11,00	-0,36	-0,46
Vprašalnik Umazanih ducat					
Makiavelizem	7,76	4,25	6,00	1,54	2,20
Narcisizem	11,45	5,79	10,00	0,71	-0,20
Psihopatija	7,72	3,77	7,00	1,18	1,17
Lestvica upoštevanja ukrepov					
Socialno distanciranje in omejitvev gibanja	16,05	3,36	17,00	-1,06	0,44
Higiena	16,18	3,41	17,00	-1,00	0,34
Nošenje maske	15,37	3,20	16,00	-0,83	0,44
Skupni dosežek	47,59	9,38	50,00	-1,11	0,77

Za preverjanje normalnosti porazdelitve dosežkov na posameznih lestvicah smo izvedle tudi Shapiro-Wilkov test normalnosti. Ta je pokazal, da se porazdelitev dosežkov statistično pomembno razlikuje od normalne na vseh treh podlestvicah vprašalnika Umazanih ducat, torej makiavelizma ($W = 0,82$; $p < 0,001$), narcisizma ($W = 0,94$; $p < 0,001$) in psihopatije ($W = 0,87$; $p < 0,001$). Odstopanje od normalnosti na teh podlestvicah kažejo tudi desno asimetrične porazdelitve dosežkov in izrazita leptokurtična porazdelitev dosežkov na podlestvicah makiavelizma in psihopatije. Iz tega bi lahko sklepali, da lastnosti temne triade v povprečju v vzorcu niso bile visoko izražene, kar je vsebinsko skladno s tem, da gre za socialno nezaželena

osebnostna nagnjenja. Pri odgovarjanju na postavke *vprašalnika Umazanih ducat* ne moremo izključiti morebitnega socialno zaželenega načina odgovarjanja. Poleg tega bi bilo lahko prav za tiste posameznike z visoko izraženimi lastnostmi temne triade, ki so nagnjeni k zavajanju in manipuliranju drugih, značilno, da namenoma odgovarjajo tako, da prikrijejo svoja dejanska osebnostna nagnjenja in se predstavljajo na družbeno sprejemljivejši način (O'Boyle idr., 2012).

Tudi za porazdelitev skupnih dosežkov na LUU se je pokazalo pomembno odstopanje od normalnosti ($W = 0,90$; $p < 0,001$). Glede na izrazito levo asimetričnost porazdelitve in precej visoko povprečno vrednost skupnega dosežka v vzorcu ($M = 47,59$) lahko sklepamo, da so udeleženci v splošnem v visoki meri upoštevali omejitvene ukrepe, ki so veljali v tistem časovnem obdobju. Visoko mero spoštovanja ukrepov bi morda lahko povezali tudi s samim trajanjem pandemije covid-19, saj smo raziskavo izvajale približno leto po prvem sprejetju osnovnih priporočil za omejevanje širjenja virusa in prvotni razglasitvi epidemije (Portal GOV.SI, 2020). Tudi za posamezne podlestvice o upoštevanju ukrepov je razvidna leptokurtična in levo asimetrična porazdelitev dosežkov, pomembno odstopanje od normalnosti porazdelitve pa na podlestvicah *socialno distanciranje in omejitev gibanja* ($W = 0,88$; $p < 0,001$), *higiena* ($W = 0,89$; $p < 0,001$) in *nošenje maske* ($W = 0,94$; $p < 0,001$) kažejo tudi rezultati Shapiro-Wilkovega testa. Povprečni dosežki na posameznih podlestvicah so bili podobno visoki, kar kaže, da so udeleženci v podobno visoki meri upoštevali različne vrste ukrepov, ki smo jih uvrstile v LUU.

Tabela 3 *Prikaz korelacij med velikimi petimi osebnostmi lastnostmi s podlestvicami lestvice upoštevanja ukrepov (LUU)*

	Socialno distanciranje in omejitev gibanja	Higiena	Nošenje maske
Ekstravertnost	-0,15*	-0,09	-0,17*
Sprejemljivost	0,11	0,08	0,06
Vestnost	0,11	0,09	0,09
Čustvena stabilnost	-0,04	-0,02	-0,02
Odprtost	0,04	0,06	0,05

Opombe: * $p < 0,05$

Iz tabele 3 je razvidno, da se je ekstravertnost statistično pomembno povezovala z dvema podlestvicama LUU, in sicer s podlestvico *socialno*

distanciranje in omejitev gibanja ter podlestvico *nošenje maske*. Na podlagi rezultatov lahko potrdimo našo prvo hipotezo, v okviru katere smo predvidevale, da se bo ekstravertnost statistično pomembno negativno povezovala s socialnim distanciranjem. Na podlagi rezultatov lahko sklepamo, da se posamezniki z nižje izraženo ekstravertnostjo zaradi manj izražene želje po druženju z drugimi ljudmi v večji meri držijo ukrepov, ki so povezani z zmanjševanjem socialnih stikov (Carvalho idr., 2020; Nofal idr., 2020). Naši rezultati se skladajo z rezultati raziskav, ki so pri preverjanju povezanosti osebnostnih lastnosti in upoštevanja ukrepov upoštevale pravila socialnega distanciranja.

V okviru prve hipoteze sicer nismo predvidevale, da se bo ekstravertnost statistično pomembno negativno povezovala tudi s podlestvico *nošenje maske*, vendar se je povezava v našem vzorcu izkazala kot pomembna. Sklepamo lahko, da so se posamezniki z višje izraženo ekstravertnostjo manj držali ukrepov glede nošenja maske v javnih zaprtih prostorih, glede dotikanja maske med nošenjem in priporočil o nošenju maske na prostem, ko ni možno držati varnostne razdalje. Morda lahko razloge za to povezanost najdemo prav v želji po druženju in komunikaciji z drugimi, ki je glavna značilnost ekstravertnosti (McRae in Costa, 2008). Maske namreč prekrivajo velik del obraza, s čimer je pomemben del komunikacije okrnjen, saj lahko posameznik zgolj delno razbere obrazno mimiko druge osebe. Zaradi želje po komunikaciji in druženju, ki je značilna za ekstravertnost, je možno, da se ti posamezniki zato manj držijo ukrepov o nošenju maske, saj bi lahko občutili, da to zmanjšuje kakovost njihove komunikacije.

Iz tabele 3 lahko razberemo, da se vestnost ni pomembno povezovala z nobeno od mer upoštevanja ukrepov. Na podlagi rezultatov lahko našo drugo hipotezo, v okviru katere smo predvidevale, da se bo vestnost pomembno pozitivno povezovala z vsemi aspekti preventivnega vedenja, zavrtnemo. Naši rezultati se torej razlikujejo od raziskav, kjer so odkrili pozitivno povezanost med vestnostjo in upoštevanjem ukrepov (Abdelrahman, 2020; Carvalho idr., 2020; Liu idr., 2020; Nofal idr., 2020; Qian in Yahara, 2020). Eden od razlogov je morda v porazdelitvi podatkov pri vseh treh podlestvicah LUU, saj gre za zelo levo asimetrične porazdelitve, ki nakazujejo na to, da je večina udeležencev zelo dobro upoštevala ukrepe, kar lahko vidimo tudi po visokih povprečjih na teh podlestvicah. Lahko bi rekli, da naš pripomoček ne diferencira dobro med posamezniki, ki so se pogosto držali ukrepov, in posamezniki, ki so se ukrepov držali redkeje, kar je lahko razlog za to, da se vpliv vestnosti izgubi. Razlogi, zaradi katerih smo dobili

drugačne rezultate v primerjavi z drugimi avtorji, so morda lahko tudi medkulturne razlike, razlike v strogosti samih ukrepov (ali je v določenih državah šlo za priporočila ali zakonsko odrejene prepovedi) in razlike v sankcijah ob njihovih kršitvah. Možno je tudi, da so na upoštevanje ukrepov poleg osebnostnih lastnosti vplivale mediatorske spremenljivke, kot so npr. s spremenljivko zaupanja v vladno agencijo ugotavljali v švedski raziskavi (Schmeisser idr., 2020), na Poljskem pa so merili tudi zaznavanje pandemične situacije (Zajenkowski idr., 2020).

Sprejemljivost, čustvena stabilnost in odprtost se niso pomembno povezovali z nobeno od podlestvic LUU, kot lahko razberemo iz tabele 3. Pri teh treh osebnostnih lastnostih so tudi avtorji v pregledani literaturi največkrat dobili nepomembne povezave z različnimi merami upoštevanja ukrepov (npr. Carvalho idr., 2020; Liu idr., 2020; Nofal idr., 2020). Podobno kot pri vestnosti pa je možno, da bi se lahko katera od navedenih osebnostnih lastnosti izkazala kot pomembna ob merjenju mediatorskih spremenljivk, ki so jih v raziskavo vključili Schmeisser s sodelavci (2020) in Zajenkowski s sodelavci (2020).

Tabela 4 *Prikaz korelacij med lastnostmi temne triade in podlestvicami lestvice upoštevanja ukrepov (LUU)*

	Socialno distanciranje in omejitev gibanja	Higiena	Nošenje maske
Makiavelizem	-0,06	-0,07	-0,07
Narcisizem	-0,07	-0,14*	-0,04
Psihopatija	-0,12	-0,16*	-0,11

Opombe: * $p < 0,05$

V okviru tretje hipoteze smo predvidevale, da se bodo vse lastnosti temne triade pomembno negativno povezovali z upoštevanjem ukrepov za omejitev širjenja virusa. To hipotezo lahko glede na rezultate le delno potrdimo. Iz tabele 4 lahko razberemo, da so se makiavelizem, narcisizem in psihopatija negativno povezovali z vsemi podlestvicami LUU, vendar sta bili statistično značilni le dve povezavi. Rezultati glede korelacij med lastnostmi temne triade in upoštevanjem ukrepov se tako ne ujemajo z rezultati predhodnih raziskav, v katerih so bile ugotovljene pomembne povezave med upoštevanjem ukrepov in vsemi lastnostmi temne triade (Nowak idr., 2020; Triberti idr., 2020; Zajenkowski idr., 2020).

Pomembno negativna je bila povezava med psihopatijo in upoštevanjem ukrepov, ki se nanašajo na higieno. Za posameznike z višje izraženo psihopatijo bi zato lahko sklepali, da je zanje manj značilno upoštevanje priporočil o razkuževanju rok, pravilnem kašljanju in umivanju rok ter nedotikanju obraza. Pomembno negativno povezavo med psihopatijo in rednim umivanjem rok so odkrili tudi Triberti in sodelavci (2020). Da se je psihopatija pomembno negativno povezovala s spoštovanjem higienskih ukrepov, je skladno s tem, da je za posameznike z višje izraženo psihopatijo značilno bolj tvegano vedenje, ki se povezuje z njihovo slabo kontrolo impulzov ter pomanjkanjem obžalovanja in empatije za druge (Jones in Paulhus, 2011). Druga pomembno negativna je bila povezava med upoštevanjem higienskih ukrepov in narcisizmom. Tudi za posameznike, za katere so bolj značilni grandioznost, občutek upravičenosti, dominantnost ter izražanje agresivnega vedenja za ohranjanje lastne samopodobe (Paulhus in Williams, 2002), bi zato lahko sklepali, da v manjši meri upoštevajo ukrepe, ki se nanašajo na razkuževanje in umivanje rok, pravilno kašljanje ter nedotikanje obraza.

Med makiavelizmom in posameznimi kategorijami spoštovanja ukrepov ni bilo nobene statistično pomembne povezave. Ta rezultat je povsem nasproten rezultatom raziskave, ki so jo na vzorcu italijanskih državljanov izvedli Triberti in sodelavci (2020). V omenjeni raziskavi se je prav makiavelizem negativno povezoval z največ »zdravimi« vedenji, iz česar so raziskovalci zaključili, da ima ta lastnost temne triade najpomembnejšo vlogo v izogibanju zdravstvenim priporočilom. Glede na dobljene nepomembne povezave med makiavelizmom in ukrepi socialnega distanciranja in omejitve gibanja za naš vzorec ne moremo sklepati, da so bili posamezniki z višje izraženim makiavelizmom (npr. zaradi zanašanja na manipuliranje drugih ljudi za doseganje lastnih koristi) v pomembno manjši meri nagnjeni k preoblikovanju svojih socialnih odnosov. Rezultati naše raziskave se morda bolj skladajo z ugotovitvijo, da je odnos med makiavelizmom in tveganim vedenjem manj jasen in neposreden kot pri ostalih dveh lastnostih temne triade (Crysel idr., 2013; Jones in Paulhus, 2011).

Zanimivo so se statistično značilne povezave narcisizma in psihopatije pojavile samo s podlestvico upoštevanja higienskih ukrepov. Morda gre pri kršenju teh ukrepov za manj opazne kršitve – da posameznik npr. ne bi nosil zaščitne maske v zaprtem javnem prostoru, bi bilo bolj opazno in verjetno deležno tudi večjega neodobravanja drugih, kot če si npr. ne bi pravilno umival rok ali če bi se z neumitimi rokami dotikal obraza. Rezultati lahko kažejo na to, da posamezniki z višje izraženimi lastnostmi temne triade v

času pandemije niso bili nagnjeni h kršitvam, ki bi bile v javnosti zelo očitne. Poleg tega je bilo v času izvajanja raziskave kršenje ukrepov glede prepovedi gibanja v nočnem času, zbiranja in nepravilnega nošenja maske tudi denarno kaznovano (Atelšek, 2020), kar bi lahko od kršenja teh ukrepov odvrnilo tudi posameznike z višje izraženimi lastnostmi temne triade, ki so običajno nagnjeni k bolj tveganemu vedenju.

Razloge za rezultate, ki se ne skladajo z ugotovitvami pregledanih raziskav (ki so bile večinoma izvedene v letu 2020) o povezavah med temno triado in upoštevanjem ukrepov, bi lahko zopet povezali s časovnim okvirom, v katerem smo se odločile za zbiranje podatkov. Udeleženci so bili verjetno po skoraj enem letu bivanja s covidom-19 že dobro seznanjeni z ukrepi za omejevanje njegovega širjenja, morda so jih zato tudi v večji meri ponotranjili in jih upoštevali ne glede na višino izraženosti antisocialnih lastnosti temne triade. Zajenkowski in sodelavci (2020) so rezultate svoje raziskave interpretirali tako, da lahko posamezniki z višje izraženimi lastnostmi temne triade pandemijo zaznavajo kot manj tvegano in omejitvev ne jemljejo resno, ker jih interpretirajo kot neustrezne. Same pa z izvedeno raziskavo nismo dobile vpogleda v različne notranje (čustveno-kognitivne in afektivne) odzive na pandemijo, ki se pojavljajo pri udeležencih, zato o tovrstnih vplivih na vedenje v času pandemije ne moremo sklepati. Možna razlaga za dobljene nepomembne korelacije bi bila lahko tudi, da so posamezniki z višje izraženimi lastnostmi temne triade, za katere sta značilna zavajanje in manipuliranje z drugimi ljudmi, neiskreno (socialno zaželeno) odgovarjali tako na *vprašalnik Umazanih ducat* kot na LUU. Pri interpretaciji pa moramo tudi upoštevati, da zanesljivost vprašalnika TIPI na našem vzorcu ni bila zadovoljiva, kar je lahko eden od razlogov, zaradi katerih nismo dobile pričakovanih rezultatov pri hipotezah, ki so vključevale korelacije z velikimi petimi osebnostnimi potezami.

Na osnovi vsega zapisanega bi lahko postavili hipotetični model osebnostnih korelatov nižjega upoštevanja preventivnih ukrepov, ki veje iz naših raziskovalnih rezultatov. Kot pomembni korelati so se izkazale osebnostne dimenzije ekstravertnosti, narcisizma in psihopatije.

Slika 2 Hipotetični osebnostni korelati nižjega upoštevanja preventivnih ukrepov v času pandemije na osnovi naših rezultatov

Na osnovi oblikovanega hipotetičnega modela bi lahko iskali še druge korelate osebnosti v času pandemije ter skušali ugotoviti njihove izvore.

Sklepi

Cilj naše raziskave je bil preučiti odnos med različnimi osebnostnimi lastnostmi in spremenljivkami upoštevanja ukrepov za zajezitev pandemije, ki so v obdobju izvajanja naše raziskave veljali v Sloveniji. Želele smo ugotoviti, kako se velikih pet osebnostnih lastnosti in lastnosti temne triade povezujejo z upoštevanjem ukrepov. Postavile smo tri hipoteze. Na podlagi rezultatov smo uspešno potrdile prvo hipotezo, v okviru katere smo predvidevale, da obstaja pomembna negativna povezanost med ekstravertnostjo in socialnim distanciranjem. Drugo hipotezo, v okviru katere smo predvidevale, da obstaja pomembna pozitivna povezanost med vestnostjo in vsemi aspekti preventivnega vedenja, smo na podlagi rezultatov v celoti zavrnil. V okviru tretje hipoteze smo predvidevale, da se bodo vse lastnosti temne triade pomembno negativno povezoval z upoštevanjem ukrepov za

omejitev širjenja virusa. Rezultati so naša predvidevanja potrdili zgolj pri pomembni negativni povezavi med narcisizmom in *higieno* ter med psihopatijo in *higieno*, kar pomeni, da smo hipotezo le delno potrdile.

Kot pomanjkljivost naše raziskave bi izpostavile uporabljene merske pripomočke. Oba uporabljena vprašalnika (*TIPI* in *vprašalnik Umazanih ducat*) sta namreč kratka, kar lahko vpliva na nekoliko nižjo zanesljivost. Poleg tega za *vprašalnik Umazanih ducat* velja nekoliko slabša konvergentna veljavnost (Jonason in Webster, 2010). Nekoliko problematična je lahko tudi LUU, ki smo jo za namene raziskave sestavile same. Večina udeležencev je na našem pripomočku dosegla zelo visoke rezultate, kar je lahko posledica tega, da morda v postavke nismo zajele vedenj, ki bi dobro diferencirala posameznike, ki se bolj držijo ukrepov, od tistih, ki se jih držijo v manjši meri. Dodatno pomanjkljivost raziskave vidimo v majhnem številu udeležencev moškega spola. Morda je lahko to razlog, zakaj v vzorcu ni bilo veliko udeležencev z visoko izraženimi lastnostmi temne triade, saj so te tipično višje izražene pri udeležencih moškega spola (Muris idr., 2017). Pomanjkljivost naše raziskave bi bil lahko tudi sam način zbiranja podatkov, kar pri pomanjkljivostih svojih raziskav omenjajo tudi Zajenkowski in sodelavci (2020) ter C. Savard in sodelavci (2017). Ker smo se pri zbiranju podatkov zanašale na prostovoljce, bi lahko s tem iz svojega vzorca že avtomatično izločile udeležence z višje izraženimi socialno nezaželenimi lastnostmi (npr. temne triade), ki se za sodelovanje v raziskavi morda sploh niso odločili. Hkrati je za udeležence verjetno značilna višja stopnja altruizma, saj za sodelovanje v raziskavi niso prejeli nikakršne nagrade oz. plačila. Poleg tega smo podatke zbirale na družbenih omrežjih, kar je posledično vplivalo na velik delež študentov in mladih posameznikov ter majhen delež starejših oz. oseb od zgodnje odraslosti dalje. Morda bi se v bolj heterogenem vzorcu pojavili drugačni vzorci odgovorov.

Kljub temu pa rezultati naše raziskave ponujajo vpogled v značilnosti posameznikov, ki vplivajo na upoštevanje ukrepov, ki so bili v veljavi med epidemijo covid-19 februarja 2021. Na podlagi poznavanja odnosov med osebnostnimi lastnostmi in upoštevanjem določenih ukrepov bi lahko vladni govorniki in mediji bolj tarčno oblikovali epidemiološka obvestila in priporočila tako, da bi s sporočanjem ciljali na osebnostne lastnosti določenih posameznikov, ki ukrepe upoštevajo v manjši meri. Tako bi bilo lahko za posameznike z višje izraženo ekstravertnostjo morda bolj učinkovito, da bi se pri podajanju informacij o veljavnih ukrepih poudarjalo, da bodo lahko ob upoštevanju ukrepov prej in v večji meri zopet izkusili druženja, kar je ekstravertnim posameznikom zelo pomembno (McRae in Costa, 2008).

V povezavi s posamezniki z visoko izraženimi lastnostmi temne triade pa Triberti in sodelavci (2020) priporočajo, naj vladni govorniki pri oblikovanju javnih sporočil upoštevajo, da tovrstnih posameznikov za upoštevanje ukrepov ne bo motiviralo poudarjanje, da se ukrepov držimo zato, da varujemo druge ljudi. Za posameznike z višje izraženimi lastnostmi temne triade so namreč v večji meri značilne statusne in ne prosocialne vrednote (Musek in Kobal Grum, 2021), zato Triberti in sodelavci (2020) predlagajo, naj se pri komuniciranju z javnostjo poudarja, da bo aktiven boj z virusom (upoštevanje ukrepov) izboljšal tudi dosegljivost posameznikovih osebnih ciljev, npr. izboljšanje delovne produktivnosti, povečanje kakovosti socialnih stikov in čimprejšnjo vrnitev k normalnosti.

Menimo, da ponuja naša raziskava mnogo izzivov za nadaljnje raziskovanje. V prihodnje bi lahko udeležence vzorčili na način, ki bi omogočal vključevanje več moških in starejših. Zanimivo bi bilo preverjati tudi, ali na stopnjo upoštevanja ukrepov vpliva to, ali je nekdo prebolel okužbo z virusom ali ne. Morda posamezniki, ki so že bili okuženi, v manjši meri upoštevajo ukrepe. V naši raziskavi predhodne okužbe nismo preverjale, kar moramo upoštevati pri interpretaciji rezultatov. Prav tako bi bilo zanimivo raziskati morebitne povezave med cepljenostjo (vključno s stališči o cepljenju) in preventivnim vedenjem posameznikov. Pomembno bi bilo preveriti tudi, ali oz. v kolikšni meri stopnja zaupanja v vlado oz. ukrepe, ki jih določa vlada, vpliva na vedenje v skladu s predpisanimi ukrepi. Poleg tega bi bilo sploh zaradi preučevanja povezav med upoštevanjem ukrepov in lastnostmi temne triade, kjer bi se lahko pojavilo socialno zaželeno odgovarjanje, v sklop uporabljenih merskih pripomočkov dobro vključiti tudi lestvico iskrenosti. Tako bi namreč lahko dobile informacije o veljavnosti zbranih podatkov, ki bi nam služile tudi za bolj natančno interpretacijo rezultatov (predvsem nepomembnih povezav med spremenljivkami, ki se niso skladale s postavljenimi hipotezami).

Literatura

- Abdelrahman, M. (2020). Personality traits, risk perception, and protective behaviors of Arab residents of Qatar during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1–12.
- Atelšek, R. (20. 10. 2020). Po 21. uri bodite doma, sicer vas čaka visoka kazen. *Siol.net*. <https://siol.net/novice/slovenija/do-21-ure-bodite-doma-sicer-vas-cka-visoka-kazen-537047>

- Campbell, W. K., Goodie, A. S. in Foster, J. D. (2004). Narcissism, confidence, and risk attitude. *Journal of Behavioral Decision Making*, 17, 297–311. <https://doi.org/10.1002/bdm.475>
- Carvalho, L. de F. in Machado, G. M. (2020). Differences in adherence to COVID-19 pandemic containment measures: psychopathy traits, empathy, and sex. *Trends in Psychiatry and Psychotherapy*. <https://doi.org/10.1590/2237-6089-2020-0055>
- Carvalho, L. de F., Pianowski, G. in Gonçalves, A. P. (2020). Personality differences and COVID-19: Are extroversion and conscientiousness personality traits associated with engagement with containment measures? *Trends in Psychiatry and Psychotherapy*.
- COVID-19 Sledilnik. (24. 2. 2021). <https://covid-19.sledilnik.org/sl/restrictions>
- Crysel, L. C., Crosier, B. S., in Webster, G. D. (2013). The Dark Triad and risk behavior. *Personality and Individual Differences*, 54(1), 35–40. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.07.029>
- Doerfler, S., Tajmirriyahi, M., Dhaliwal, A., Bradetich, A., Ickes, W. in Levine, D. (2021). The Dark Triad trait of psychopathy and message framing predict risky decision-making during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Psychology*. <https://doi.org/10.1002/ijop.12766>
- ECDC – European Centre for Disease Prevention and Control (9.12.2021). *Data on COVID-19 vaccination in the EU/EEA*. <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/data-covid-19-vaccination-eu-eea>
- Ehrhart, M. G., Ehrhart, K. H., Roesch, S. C., Chung-Herrera, B. G., Nandler, K. in Bradshaw, K. (2009). Testing the latent factor structure and construct validity of the Ten-Item Personality Inventory. *Personality and Individual Differences*, 47, 900–905. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.07.012>
- Goldberg, L. R. (1992). The development of markers for the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment*, 4(1), 26–42. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.4.1.26>
- Gosling, S. D., Rentfrow, P. J. in Swan Jr., W. B. (2003). A very brief measure of the Big-Five personality domains. *Journal of Research in Personality*, 37, 504–528. [https://doi.org/doi:10.1016/S0092-6566\(03\)00046-1](https://doi.org/doi:10.1016/S0092-6566(03)00046-1)
- Hardin, B. S., Smith, V. in Jordan, L. N. (2021). Is the COVID-19 pandemic even darker for some? Examining dark personality and affective, cognitive, and behavioral responses to the COVID-19 pandemic. *Personality and Individual Differences*, 171(11054). <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110504>

- Hare, R. D. in Neumann, C. S. (2008). Psychopathy as a clinical and empirical construct. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4, 217–241. <https://doi.org/10.1177/070674370905401202>
- Jonason, P. K. in Webster, G. D. (2010). The Dirty Dozen: A concise measure of the Dark Triad. *Psychological Assessment*, 22(2), 420–432. <https://doi.org/10.1037/a0019265>
- Jones, D. N. (2016). The nature of Machiavellianism: Distinct patterns of misbehavior. V: V. Zeigler-Hill, D. K. Marcus (ur.), *The dark side of personality: Science and practice in social, personality, and clinical psychology* (str. 89–107). American Psychological Association.
- Jones, D. N. in Paulhus, D. L. (2009). Machiavellianism. V: M. R. Leary in R. H. Hoyle (ur.), *Handbook of individual differences in social behavior* (str. 93–108). Guilford.
- Jones, D. N. in Paulhus, D. L. (2011). The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 679–682. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.04.011>
- Lakey, C. E., Rose, P., Campbell, W. K. in Goodie, A. S. (2008). Probing the link between narcissism and gambling: The mediating role of judgment and decision-making biases. *Journal of Behavioral Decision Making*, 21(2), 113–137. <https://doi.org/10.1002/bdm.582>
- Liu, S., Lithopoulos, A., Zhang, C. Q., Garcia-Barrera, M. A. in Rhodes, R. E. (2020). Personality and perceived stress during COVID-19 pandemic: Testing the mediating role of perceived threat and efficacy. *Personality and Individual Differences*, 168, 110351.
- Malesza, M. in Ostaszewski, P. (2016). The utility of the Dark Triad model in the prediction of the self-reported and behavioral risk-taking behaviors among adolescents. *Personality and Individual Differences*, 90(1), 7–11. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.10.026>
- Maneiro, L., López-Romero, L., Gómez-Fraguela, J. A., Cutrín, O. in Romero, E. (2019). Pursuing the Dark Triad: Psychometric properties of the Spanish version of the Dirty Dozen. *Journal of Individual Differences*, 40(1), 36–44. <https://doi-org.nukweb.nuk.uni-lj.si/10.1027/1614-0001/a000274>
- McRae, R. R. in Costa, P. T. (2008). The five-factor theory of personality. V: O. P. John, R. W. Robins in L. A. Pervin (Ur.). *Handbook of personality: theory and research* (str. 159–181) (3. izdaja). Guilford.
- Morf, C. C. in Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, 12(4), 177–196. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1204_1

- Muris, P., Merckelbach, H., Otgaar, H. in Meijer, E. (2017). The malevolent side of human nature: A meta-analysis and critical review of the literature on the dark triad (narcissism, Machiavellianism, and psychopathy). *Perspectives on Psychological Science*, 12(2), 183–204. <https://doi.org/10.1177/1745691616666070>
- Musek, J. in Kobal Grum, D. (2021). The bright side of personality. *Heliyon*, 7(3), e06370. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06370>
- NIJZ (12. 11. 2020). *Dnevno spremljanje okužb s SARS-CoV-2 (COVID-19)*. <https://www.nijz.si/sl/dnevno-spremljanje-okuzb-s-sars-cov-2-covid-19>
- NIJZ (24. 2. 2021a). *Priporočila za preprečevanje okužbe z virusom SARS-CoV-2*. <https://nijz.si/sl/priporocila-za-preprecevanje-okuzbe-z-virusom-sars-cov-2>
- NIJZ (9. 4. 2021b). *Spremljanje resnih akutnih okužb dihal, potrjenih COVID-19 v slovenskih bolnišnicah*. https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/episari_mreza_grafi_do_4.4.2021.pdf
- NIJZ (1. 7. 2021c). *Priporočila za izvajanje dejavnosti (COVID-19)*. <https://www.nijz.si/sl/sproscanje-ukrepov-covid-19>
- NIJZ (23. 9. 2021d). *Dnevno spremljanje okužb s SARS-CoV-2 (COVID-19)*. <https://www.nijz.si/sl/dnevno-spremljanje-okuzb-s-sars-cov-2-covid-19>
- NIJZ (9. 12. 2021e). *Dnevno spremljanje okužb s SARS-CoV-2 (COVID-19)*. <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiYWQ3NGE1NTMtZWJkMi00NzZmLWFiNDItZDc5YjU5MGRkOGMyIiwidCI6ImFkMjQ1ZGFILTQ0YTAtNGQ5NC04OTY3LTVjNjk5MGFmYTQ2MyIsImMiOiJ9>
- NIJZ (9. 12. 2021f). *Dnevno spremljanje okužb s SARS-CoV-2 (COVID-19)*. <https://www.nijz.si/sl/dnevno-spremljanje-okuzb-s-sars-cov-2-covid-19>
- Nofal, A. M., Cacciotti, G. in Lee, N. (2020). Who complies with COVID-19 transmission mitigation behavioral guidelines? *PLOS One*, 15(10), e0240396.
- Novak, E. (2010). Zdravje in z zdravjem povezan življenjski slog v povezavi z zadovoljstvom z življenjem. *Psihološka obzorja*, 19(2), 19–30.
- Nowak, B., Brzóška, P., Piotrowski, J., Sedikides, C., Żemojtel-Piotrowska, M. in Jonason, P. K. (2020). Adaptive and maladaptive behavior during the COVID-19 pandemic: The roles of Dark Triad traits, collective narcissism, and health beliefs. *Personality and Individual Differences*, 167, 110232. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110232>
- O'Boyle, E. H., Forsyth, D. R., Banks, G. C. in McDaniel, M. A. (2012). A meta-analysis of the Dark Triad and work behavior: A social exchange perspective. *Journal of Applied Psychology*, 97(3), 557–579. <https://doi.org/10.1037/a0025679>

- Paulhus, D. L. in Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. 2021c *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Peters, H., Götz, F. M., Ebert, T., Müller, S., Rentfrow, J., Gosling, S. D., Obschonka, M., Potter, J. in Matz, S. (2020). *Regional personality predicts the early spread of COVID-19 and social distancing behavior*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/sqh98>
- Portal GOV.SI (12. 3. 2020). *Slovenija razglasila epidemijo novega koronavirusa*. <https://www.gov.si/novice/2020-03-12-slovenija-razglasila-epidemijo-novega-koronavirusa/>
- Portal GOV.SI (12. 2. 2021a). *15. februarja se odpravlja omejitev gibanja med občinami in dovoljuje zbiranje do deset ljudi*. <https://www.gov.si/novice/2021-02-12-15-februarja-se-odpravlja-omejitev-gibanja-med-obcinami-in-dovoljuje-zbiranje-do-deset-ljudi/>
- Portal GOV.SI (12. 2. 2021b). *V šole se vračajo vsi osnovnošolci ter dijakinje in dijaki zaključnih letnikov*. <https://www.gov.si/novice/2021-02-12-v-sole-se-vracajo-vsi-osnovnosolci-ter-djakinje-in-dijaki-zakljucnih-letnikov/>
- Portal GOV.SI (16. 2. 2021c). *Delna sprostitev veljavnih ukrepov na področju športa oziroma pri izvajanju športnih programov*. <https://www.gov.si/novice/2021-02-16-delna-sprostitev-veljavnih-ukrepov-na-podrocju-sporta-ozroma-pri-izvajanju-sportnih-programov/>
- Portal GOV.SI (26. 2. 2021d). *Od sobote velja omejitev gibanja v Obalno-kraški regiji*. <https://www.gov.si/novice/2021-02-26-od-sobote-velja-omejitev-gibanja-v-obalno-kraski-regiji/>
- Portal GOV.SI (4. 3. 2021e). *Prihodnji teden v šolah osnovnošolci po modelu B in srednješolci po modelu C*. <https://www.gov.si/novice/2021-03-04-prihodnji-teden-v-solah-osnovnosolci-po-modelu-b-in-srednjesolci-po-modelu-c/>
- Portal GOV.SI (23. 8. 2021f). *Odlok o dopolnitvi Odloka o določitvi začasnih pogojev za izvajanje dejavnosti v vzgoji in izobraževanju ter visokem šolstvu*. <https://www.gov.si/novice/2021-08-23-odlok-o-dopolnitvi-odloka-o-dolocitvi-zacasnih-pogojev-za-izvajanje-dejavnosti-v-vzgoji-in-izobrazevanju-ter-visokem-solstvu-75554/>
- Portal GOV.SI (b.d.). *Ukrepi za zajezitev širjenja okužb*. <https://www.gov.si teme/koronavirus-sars-cov-2/ukrepi-za-zajezitev-sirjenja-okuzb/>
- Qian, K. in Yahara, T. (2020). Mentality and behavior in COVID-19 emergency status in Japan: Influence of personality, morality and ideology. *PLOS One*, 15(7). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0235883>

- Savard, C., Simard, C. in Jonason, P. K. (2017). Psychometric properties of the French-Canadian version of the Dark Triad Dirty Dozen. *Personality and Individual Differences*, 119, 122–128. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.06.044>
- Schmeisser, Y., Renström, E. in Bäck, H. (2020). *Who follows the rules during a crisis? Personality traits and trust as predictors of compliance with containment recommendations during the COVID-19 pandemic in Sweden*. <https://doi.org/10.31219/osf.io/vh6wu>
- Storme, M., Tavani, J. L. in Myszkowski, N. (2016). Psychometric properties of the French Ten-Item Personality Inventory (TIPI). *Journal of Individual Differences*, 37(2), 81–87. <https://doi.org/10.1027/1614-0001/a000204>
- Triberti, S., Durosini, I. in Pravettoni, G. (2021). Social distancing is the right thing to do: Dark Triad behavioral correlates in the COVID-19 quarantine. *Personality and Individual Differences*, 170. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110453>
- Volk, A. A., Brazil, K. J., Franklin-Lither, P., Dane, A. V. in Vaillancourt, T. (2020). The influence of demographics and personality on COVID-19 coping in young adults. *Personality and Individual Differences*, 168.
- Vollrath, M., Knoch, D., in Cassano, L. (1999). Personality, risky health behaviour, and perceived susceptibility to health risks. *European Journal of Personality*, 13(1), 39–50. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0984\(199901/02\)13:1<39::AID-PER328>3.0.CO;2-J](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0984(199901/02)13:1<39::AID-PER328>3.0.CO;2-J)
- WMA (2013). Declaration of Helsinki: Ethical principles for medical research involving human subjects. *JAMA*, 310 (20), 2191–2194. <https://doi.org/10.1001/jama.2013.281053>
- Zajenkowski, M., Jonason, P. K., Leniarska, M. in Kozakiewicz, Z. (2020). Who complies with the restrictions to reduce the spread of COVID-19?: Personality and perceptions of the COVID-19 situation. *Personality and Individual Differences*, 166, 110199. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110199>

Abstract

Coronavirus or SARS-CoV-2 became a global health crisis in 2020. The effects and consequences of the virus have affected almost every aspect of an individual's life, so in our study we examined the relationship between different personality traits and variables of compliance with pandemic containment measures that were in force in Slovenia during our research. Our goal was to find out how the Big Five personality traits and the characteristics of the Dark Triad relate to

behaviour. The Dark Triad is a term that encompasses socially undesirable personality traits - Machiavellianism, narcissism and psychopathy. The Big Five Personality Traits model is currently the most commonly used personality model in psychological science and encompasses five superior personality dimensions that are mostly independent of each other (acceptability, conscientiousness, extraversion, neuroticism, and openness). We collected data from 252 participants (of which 206 were women and one participant identified as "other") aged between 19 and 78 years ($M = 29.3$, $SD = 11.7$). We found that extraversion was statistically significantly negatively associated with the consideration of social distancing and movement restriction. Psychopathy and narcissism have been significantly negatively associated with the observance of hygiene-related measures. For further research we suggest including more men and more older people in the sample and examining whether the level of compliance to measures is affected by an individual's recovery from COVID-19 virus infection.

Keywords: COVID-19, Measures, Personality, Dark Triad, Big Five